

Ank. till Riksd. kansli den 22 april 1898, kl. 4 e. m.

N:o 71.

*Utlåtande, i anledning af väckta motioner om anslag för
åstadkommande af ett sanatorium i södra delen af Sverige.*

(2:a U. A.)

Uti två sinsemellan öfverenstämmade motioner, väckta den ena (n:o 38) inom Första Kammaren af herr *J. Philipson* m. fl. och den andra (n:o 232) inom Andra Kammaren af herr *J. E. Centerwall*, m. fl. har yrkats, att Riksdagen måtte för åstadkommande af ett sanatorium i södra delen af landet samtidigt med de tvenne, som vore afsedda att för insamlade medel anordnas i norra och mellersta Sverige, på extra stat bevilja 850,000 kronor och deraf, till utgående under år 1899 anvisa 350,000 kronor.

Till en början hafva motionärerna erinrat om den insamling, hvilken såsom ett uttryck af svenska folkets tacksamhet för de lyckliga förhållanden, under hvilka detsamma i fredens och den lagbundna utvecklingens hägn framlefvat det senast gångna fjerdedels seklet, öfverlemnadt såsom gåfva till Hans Maj: Konungen, som anslagit hela den summa, som inflöte genom nämnda insamling, åt bekämpandet af lungtuberkulosen

hos människor, denna fruktansvärda sjukdom, som hos oss årligen bortryckte mer än 12,000 personer, i synnerhet bland de i pekuniärt hänseende minst gynnade folkklasserna, och sålunda åstadkomme härjningar, hvilka äfven ifrån nationalekonomisk synpunkt måste anses som högst förderfbringande. Den årliga nationalförlust, som lungtuberkulosen vållade, hade nemligen, enligt hvad motionärerna vidare meddelat, af auktoriteter på detta område blifvit för vårt land uppskattad till nära 30 millioner kronor, förutom de kostnader, som uppkomme genom oförmåga till arbete och genom behof af sjukvård, hvilka kostnader af samma auktoriteter uppskattas till omkring 800,000 kronor årligen. Emedan tuberkulosen, såsom ofvan blifvit antydt, drabbade företrädesvis de fattigare, ökades derigenom dess farliga följder, då flertalet af de angripna ej kunde af egna medel bekosta den sorgfälliga vård och de försigtighetsmått, som ensamma vore i stånd att hämma eller förminska dess framsteg och att hindra dess smittofrön att sprida sig.

Motionärerna anföra derefter. Den nationalgåfva, som öfverlemnats till Hans Maj:t Konungens förfogande, beräknades, innan den kunde komma att tagas i anspråk, med upplupna räntor utgöra omkring 2,300,000 kronor.

Huru betydande denna summa i och för sig vore, måste den likväl i förhållande till ifrågavarande sjukdoms ofvan antydda sorgligt stora utbredning anses såsom ett otillräckligt belopp. Fördenskull hade Hans Maj:t Konungen, då han den 22 oktober 1897 uppdrog åt en komité under Hennes Maj:t Drottningens ordförandeskap att inkomma med förslag till det lämpligaste och bästa sättet för gåfvomedlens användande, bestämt, att utredningen skulle inskränka sig till förmånligaste sättet för anläggande af s. k. slutna sanatorier för mindre bemedlade lungsotspatienter (*folksanatorier*) — d. v. s. till det viktigaste af de medel den nutida läkekonsten använde i kampen mot mensklighetens plågoris, tuberkulosen. Men på samma gång, och helt visst för att åtminstone denna gren af tuberkulossjukvården måtte på ett någorlunda helgjutet sätt blifva i Sverige företrädd, hade i en till komiténs ledning upprättad promemoria uttalats den förhoppningen, att minst trenne sanatorier måtte kunna anläggas, ett inom hvardera af rikets sydligare, mellersta och nordligare delar. Derjemte hade komitén fått sig anbefaldt att, för den händelse upplåtelse af mark å kronans domäner skulle ifrågasättas, inkomma med förslag i ännu så tidigt, att proposition derom måtte kunna aflåtas till närmast sammanträdande Riksdag.

Med anledning af sistberörda föreskrift hade komitén den 4 sistlidne februari afgifvit ett betänkande i ämnet, hvilket i Riksdagen blifvit utdeladt.

Derefter hade kongl. proposition af den 11 sistlidne mars angående upplåtelse af mark och virke från kronoparker till tre sanatorier blifvit till Riksdagen aflåten.

Af dessa handlingar framginge, att komitén, i trots af föreskriften i ofvannämnda promemoria funnit sig böra föreslå Hans Maj:st Konungen att besluta, att för närvarande blott två sanatorier skulle uppföras, samt att det ena af dem borde förläggas till nordligare, det andra till mellersta delen af landet (Nerike). Det sydsvenska sanatoriet skulle nu icke komma till utförande.

Förhoppningarne att i alla landets hufvuddelar inom kort få till stånd lungots-sanatorier hade tvifvels utan varit lika så lifliga som allmänna, och meddelandet, att så icke komme att ske, vore därför egnadt att framkalla missräkning, så mycket större som de båda nu föreslagna sanatorierna sammanlagdt komme att rymma föga mer än 200 platser — ett antal, som i förhållande till behovet med skäl måste betraktas som synnerligen otillräckligt. Att så vore, framginge äfven af komiténs utredning, hvori bland annat framhölles, att flera länder i afseende på förverkligandet af sanatorieiden vunnit afsevärdt försprång framför vårt eget. England hade sedan länge sitt berömda stora lungots-sanatorium i Ventnor å Isle of Wight. Norge hade Reknæs. I Ryssland och Schweiz utöfvade sedan ett eller annat år tillbaka flera folksanatorier sin välsignelsebringande verksamhet. Men främsta platsen i den behjertade kampen mot den farliga folkfienden intoges af Tyskland. Vid slutet af år 1897 voro i detta land redan 12 folksanatorier i full verksamhet, 12 andra under byggnad och 19 under förberedande arbete, hvarjemte 8 andra kurorter, kolonier och dylika anstalter utöfvade en verksamhet, som kunde anses likartad med sanatoriernas.

Granskade man komiténs betänkande, kunde man emellertid svårligen finna något att erinra vid de till stöd för det inskränkande förslaget anförda skälen. Komitén hade uttryckligen betonat, att sanatorierna borde blifva tre; de södra landsdelarne hade icke mindre behof deraf än de nordligare, och förslag på platser, hvilka ansetts användbara för anläggningen af ett sanatorium, exempelvis någonstädes på det småländska höglandet, saknades icke, ehuru den första undersökningen lemnat ogynnsamt resultat. Tydligt hade äfven förutsättningen, att ett sydsvenskt sana-

torium skulle komma till stånd, utöfvat inflytande på valet af ort för anläggningen af de tvenne anstalter, hvilka i första hand af komitén föreslagits till utförande. Då förverkligandet af det sydsvenska sanatoriet icke desto mindre ansetts böra hänvisas till en obestämd framtid, i det att allenast 200,000 kronor kunde därför afses mot 1,050,000 för hvartdera af de öfriga, så vore skälet att söka uteslutande i följande ekonomiska förhållanden, för hvilka i komitébetänkandet redogjorts.

De af komitén genom sakkunnige uppgjorda beräkningarna gäfvade vid handen, att kostnaden för de olika *byggnader*, som enligt den moderna sanatorietekniken fordrades på ett fullständigt lungsotssanatorium för omkring 100 sängar, hvilket af fackmän ansåges för det lämpligaste antalet, om anläggningar för uppvärmning, belysning och vattenledning medtoges, uppgå till 400,000 kronor i rundt tal. Dertill komme vid hvart och ett af sanatorierna för *inventarier*, som vid anstalter af detta slag stälde sig jemförelsevis dyra, 50,000 kronor. Beträffande *årsunderhållet* komme först i betraktande den vid hvarje sanatorium erforderliga läkare-, sköterske-, ekonomiförvaltnings-, maskinist- och tjänstepersonals löner, hvilka, satta så lågt som möjligt med hänsyn till erhållande af för kallet fullt duglig personal, beräknats till 15,000 kronor årligen. Vidare hade komitén efter en särdeles noggrann utredning funnit, att underhållskostnaden, inclusive de nyss nämnda, för hvarje patient i medeltal uppginge till 2 kronor för dag; deri vore kosthållet, hvilket för lungsotspatienter måste vara rikligt och på ett lämpligt sätt sammansatt, upptaget till 78.85 öre för dag. Beräknade man, att 100 platser vore i medeltal upptagna 350 dagar om året, uppginge sålunda underhållskostnaden för patienterna å hvarje sanatorium till 70,000 kronor årligen. Uppfördes, såsom ur flera synpunkter vore önskligt, vid något sanatorium en sommarpaviljong med platser för ytterligare 20 patienter, och med beräkning att denna paviljong vore i bruk 120 dagar om året, ökades den årliga underhållskostnaden för detta sanatorium med 4,800 kronor.

Lätt insåges, att beträffande flertalet patienter, hvilka tillhörde de minst bemedlade klasserna, det ej låte sig göra att utkräfvade en så stor dagavgift som 2 kronor, utan att denna måste sättas vida lägre, från 50 öre till 1 krona 25 öre. Endast för ett fåtal platser i enskildt eller halfenskildt rum borde högre afgifter betingas. Jemförliga anordningar hade föreslagits för den sommarpaviljong, som komitén tänkt sig upprättad vid det ena sanatoriet.

Det vore således gifvet, att så stort kapital måste för sanatoriernas

underhåll reserveras, att dess afkastning täckte den genom de låga dag-
avgifterna från patienterna uppkommande bristen.

Under iakttagande häraf och med förutsättning att nu beräknliga
medel uppginge till 2,300,000 kronor, stälde sig alltså beräkningen så-
lunda:

Inkomster:

Sjukvårdsavgifter vid ett sanatorium:		
för 8 sängar i enskildt rum à kronor 3,50 under		
350 dagar	9,800: —	
för 20 sängar i $\frac{1}{2}$ -enskildt rum à kronor 2,50		
under 350 dagar	17,500: —	
för 42 sängar i allmänt rum à kronor 1,25		
under 350 dagar	18,375: —	
för 30 sängar i allmänt rum à kronor 0,50		
under 350 dagar	5,250: —	50,925: —
Samma avgifter vid ett andra sanatorium		50,925: —
Sjukvårdsavgifter vid det ena sanatoriets sommarpavil- jonger:		
för 4 sängar i $\frac{1}{2}$ -enskildt rum à kronor 2,50		
under 120 dagar	1,200: —	
för 10 sängar i allmänt rum à kronor 1,25		
under 120 dagar	1,500: —	
för 6 sängar i allmänt rum à kronor 0,50 under		
120 dagar	360: —	3,060: —
Brist å de båda sanatoriernas stat, afsedd att täckas		
genom ränta å underhållsfonden 1,200,000 kronor enligt		
3,6 procent		43,200: —
	Summa kronor	148,110: —

Utgifter:

Underhåll vid ett sanatorium:		
af 100 patienter under 350 dagar à 2 kronor		
per dag	70,000: —	
Transport	70,000: —	

	Transport	70,000: —	
samma underhåll vid ett andra sanatorium.....		70,000: —	
underhåll af 20 patienter vid ena sanatoriets sommarpaviljonger under 120 dagar å kro-			
nor 2 per dag		4,800: —	144,800: —
till disposition för förvaltningskostnader, inspektioner etc. ...			3,310: —
			<u>Summa kronor 148,110: —</u>

Då nu anläggningskostnaden för båda sanatorierna, såsom ofvan visats, stege till	kronor	900,000: —
och underhållsfonden uppginge till	»	1,200,000: —
så återstode att disponera	»	200,000: —
		<u>kronor 2,300,000: —</u>

Undersökte man sedan, huru stor den summa måste vara, som borde tillkomma, för att ett tredje sanatorium skulle kunna upprättas, visade uträkningen följande resultat: I allt behöfdes för:		
byggnad och inventarier	kronor	450,000: —
underhållsfond, å hvilken ränta å 3,6 procent måste beräknas för att täcka bristen 21,600	kronor	» 600,000: —
		<u>kronor 1,050,000: —</u>

Då från nu nämnda summa afdroges, efter anläggning af två sanatorier och afsättande af underhållsfond för desamma, till disposition stående kronor 200,000, vore den summa, som ytterligare behöfdes för att ett tredje sanatorium, afsedt för södra Sverige, skulle komma till stånd, således 850,000 kronor.

Innan den nuvarande gåfvofonden kunde tänkas växa med en sådan summa, måste tydligen en mycket lång tid förflyta, hvarunder södra Sverige skulle vara utan sanatorium. Det vore därför högeligen önskvärdt, att sanatoriestiftelsen på annan väg kunde redan nu beredas tillgång till den nödiga summan.

Motionärerna hade föreställt sig, att Riksdagen ej skulle vara oberoende af det öfverskott, riksstaten för närvarande företedde, lemna en jemförelsevis mindre del till ett i så hög grad allmängagneligt ändamål som det ofvan angifna. De hade så mycket hellre dristat sig hysa denna

förhoppning, som detta anslag komme de fattigaste och mest elända af vårt folk till godo.

Ett ytterligare skäl för beviljande af ett dyligt anslag af 850,000 kronor, hvarigenom icke allenast ett tredje sanatorium upprättades, utan äfven underhållskostnaden för framtiden blefve betryggad, funne motionärerna deri, att det ju skulle kännas som en orättvisa, om en hel stor, tätt befolkad landsdel ännu länge blefve i saknad af den möjlighet till rationel vård för sina lungots sjuka, som bereddes landets öfriga delar och, hvad som syntes ej mindre viktigt, i saknad af den skola till en riktigare behandling äfven i hemmet af de af lungtuberkulos angripna, som ett väl ordnad sanatorium visat sig vara i andra land. Och äfven om antalet af de norra sanatoriernas sängplatser så tilläte, skulle dock de med det långa afståndet förenade kostnader och andra olägenheter göra dem i det närmaste otillgängliga för invånarne i den sydligaste delen af vårt land.

Sverige, der läkekonsten sedan gammalt stode så högt, kunde med ej oberättigad stolthet visa på hvad det allmänna gjort för sina vårdanstalter, ej minst för dem, der företrädesvis mindre bemedlade vårdades. Särskildt ville motionärerna här erinra om, att statsanslaget till hospitalen för sinnessjuka, der år 1895 vårdats 4,586 personer, för samma år uppgått till kronor 1,050,000, byggnads- och underhållskostnader oberäknade. Då borde det väl äfven anses lika lämpligt som önskligt, att under för landet goda tider ett anslag för *en gång* å 850,000 kronor beviljades till bekämpande af en sjukdom, som nu årligen skördade flera offer och förorsakade mera nöd och större kostnader för landets invånare än någon annan sjukdom, men hvars härjningar med allt skäl kunde väntas genom anläggningen af sanatorier blifva i högst afsevärd mån städfjade, icke blott så, att förr såsom obotliga ansedda sjuka kunde återvinna arbetskraft och lefnadsmod, utan äfven så, att en hygienisk uppfostran bibringades dem, som ej kunde återställas till helsan, hvarigenom de sattes i stånd att förekomma spridningen af det förhärjande sjukdomsgift, de bure inom sig sjelfva.

Det allmännyttiga ändamål, som skulle främjas genom inrättande af ifrågavarande sanatorier, lärer icke kunna anses vara till fullo vunnet, derest södra delen af vårt land en längre tid blefve i saknad af de fördelar, som i detta afseende tillkomme öfriga landsdelar. Äfven om tillfälle kunde beredas patienter från landets sydligare trakter att vinna in-

träde vid någotdera af de båda nordligare sanatorierna, komme likväl, såsom motionärerna äfven framhållit, det långa afståndet att dervid vålla svårigheter synnerligast för de fattigare klasserna.

För ett tredje sanatorium, förlagdt till södra Sverige, finnes emellertid, såsom ofvan anförts, för närvarande endast 200,000 kronor att tillgå, hvilket belopp enligt ofvanbemälda komités plan skulle bilda en grundfond, som, ökad med räntor och möjligen inflytande donationsmedel, väntades småningom uppgå till det erforderliga kapitalet, 1,050,000 kronor. För den händelse man utan att afvakta dessa oberäkneliga inkomster nu vidtog åtgärder för uppförande af det tredje sanatoriet och derjemte ville betrygga dess framtida skötsel och underhåll, skulle sålunda enligt de uppgjorda beräkningarne krävas ytterligare 850,000 kronor.

Med afseende å den stora vigten deraf, att det tredje sanatoriet må samtidigt med de två andra komma till stånd, har utskottet ansett sig böra förorda, att, på sätt motionärerna hemställt, sistnämnda summa må af Riksdagen för ändamålet beviljas. Vid tillstyrkande af berörda anslag har utskottet velat uttala den mening, att det ej bör vara förenadt med någon risk att för detta fall göra ett undantag — derest det kan betraktas såsom ett sådant — från den hittills fasthållna grundsatsen, att sjukvården skall vara en kommunernas och icke en statens angelägenhet, enär genom bestämmandet af ändamålet med den på enskild väg föranstaltade insamlingen och den lifliga anslutning, denna insamling vunnit, ett kraftigt stöd gifvits för den åsigten, att uppförandet af sanatorier icke åligger staten. Härtill kommer, att hufvudändamålet med sanatorier torde vara icke så mycket de redan sjukas botande, som fastmer deras afskiljande från friske och såmedelst en verksam åtgärd till hindrande af smittans spridning. I detta afseende är statens skyldighet redan på andra områden erkänd, såsom exempel hvarpå må nämnas de åtgärder, som på statens bekostnad vidtagits till förhindrande af kolerasmittas införande i riket. Jemväl må erinras, att Riksdagen beviljat medel till hämmande af tuberkulosens spridning bland nötkreaturen.

Då utskottet sålunda funnit sig böra tillstyrka bifall till de förvarande motionerna, har utskottet derjemte velat framhålla, att, såsom motionärernas afsigt jemväl synes hafva varit, anslaget, för vinnande af likformighet vid förvaltningarna af de tre sanatorierna, bör i den mån det kommer att utgå sammanslås med de för ifrågavarande ändamål redan insamlade medel.

Utskottet hemställer alltså,

att Riksdagen för åstadkommande af ett sanatorium för lungotspatienter i södra Sverige samtidigt med de två, som äro afsedda att för insamlade medel anordnas i norra och mellersta delarne af landet, må på extra stat bevilja 850,000 kronor och deraf under riksstatsens åttonde hufvudtitel till utgående under år 1899 anvisa 350,000 kronor.

Stockholm den 22 april 1898.

På statsutskottets vägnar:

CHR. LUNDEBERG.

Reservationer:

af herr *P. Pehrson*;

af herrar *P. Ersson*, *S. G. von Friesen* och *C. Persson*:

»Vi anse, att den gren af sjukvården, hvarom här är fråga, bör ombesörjas af kommuner och landsting, åtminstone så länge som för staten återstår mycket att göra, innan den ens närmelsevis fyllt de uppgifter i sjukvårdshänseende, särskildt med afseende på hospitalsväsendet, som den redan åtagit sig. Äfven synes det oss klokt att invänta den erfarenhet, som kan hemtas af anordnandet af de två andra sanatorierna, innan ännu ett upprättas. Af dessa skäl hafva vi i utskottet yrkat afslag å motionerna»;

af herr *O. A. Ericsson*.